

30.9.2024

Asia/12

12

Lausunto opetus- ja kulttuuriministeriölle luonnoksesta valtioneuvoston kulttuuripoliittiseksi selonteoksi

HEL 2024-011485 T 00 01 06

Lausuntoehdotus

Kaupunginhallitus antaa opetus- ja kulttuuriministeriölle lausunnon luonnoksesta valtioneuvoston kulttuuripoliittiseksi selonteoksi:

Taustaa

Kulttuuripoliittinen selonteko on hallituksen eduskunnalle antama valtion kulttuuripolitiikan pitkän aikavälin strategia ja toimintasuunnitelma. Selonteko käsittelee kulttuurin perustan säilyttämistä, uudistumista ja elinvoimaisuutta sekä kulttuuri- ja luovien alojen toimintaedellytyksiä niiden yhteiskunnallisen vaikuttavuuden lisäämiseksi. Selonteko koostuu selonteko-osiosta (s. 1–34), joka ilmentää hallituksen yhteistä tahotilaa, sekä liiteosasta (s. 35–72), joka on laaja nykytilanteen ja muutossuuntien kuvaus. Hallituksen tarkoituksena on antaa lopullinen selonteko eduskunnalle syysistuntokaudella 2024.

Selonteon esittämät toimenpiteet ovat luonteeltaan tavoitteellisia ja niiden halutaan auttavan hahmottamaan tulevaisuuden suuntaa ja mahdollistavan alan kehittymisen. Johdannossa korostetaan, että vaikka tämänhetkiset taloudelliset leikkaukset vaikuttavat koko kentän rakenteisiin ja toimintamahdollisuuksiin, selontekoa ei kannata laatia nykyisen epävarmuuden lähtökohdasta vaan ennemminkin linjata tulevaisuudelle parhaita kasvun vaihtoehtoja ja painopisteitä. Näin ajatellen selonteko on laatijoidensa mukaan onnistunut, jos se lisää parlamentaarista ja sektorirajat ylittävää yhteisymmärrystä siitä, millaista kulttuuria Suomeen halutaan rakentaa ja miksi se on meille tärkeää.

Selonteon mukaan ensisijaisten edellytysten tarjoajien - valtion, kuntien ja yksityisen sektorin - tulisi ottaa selonteko omakseen ja viedä sen ehdotuksia eteenpäin omassa toiminnassaan. Selonteko haluaa tarjota pirstoutunutta kulttuurialaa yhdistävän ja innostavan vision. Yksittäisenä asiakirjana selonteko ei vielä muuta mitään. Se tulee todeksi vasta, kun kaikki kulttuuripolitiikan laajaan kenttään kuuluvat ihmiset ja tahot toteuttavat sen tavoitteita yhdessä. Viime kädessä selonteon toimenpiteiden toteutuminen mittaa koko työn onnistumista.

Selonteon aikahorisontti ulottuu 2040-luvulle saakka hallituskausien ja lähivuosien budjetointien yli. Sen visio pohjaa neljään tavoitteeseen, jotka perustuvat arvioon todennäköisistä kehityskuluista, joilla on kes-

keinen merkitys kulttuuripolitiikan tulevaisuuteen. Tavoitteiden saavuttamiseksi on kuvattu tarvittavat yhteiset linjaukset ja toimenpiteet, joiden pohjana on puolestaan laaja tutkimus- ja tilastoaineisto, asiantuntijalausunnot, yleisökeskustelut ja kuulemisiin perustuva tilannekuva.

Tiivistelmä selonteon sisällöstä

Selonteon alussa määritellään, miten kulttuuri ja kulttuuripolitiikka siinä ymmärretään. Tavoitteena on

- taiteen ja kulttuurin luomiseen sekä niihin osallistumiseen perustuvan demokraattisen yhteiskunnan vahvistaminen sekä
- ekologisesti, sosiaalisesti, taloudellisesti ja kulttuurisesti kestävä tulevaisuuden rakentaminen.

Selonteon mukaan onnistuessaan kulttuuripolitiikka maksimoi kulttuurin tuottaman arvon, joka ilmenee sivistyksenä ja henkisenä pääomana, luottamuksena ja vahvana demokratiana sekä hyvinvointina ja kestävä taloutena.

Selonteossa kuvataan kulttuurin arvoketjuun kuuluvaksi seuraavat kokonaisuudet: kulttuuriperintö ja tieto, luovuus ja tuotanto, tuotannon kehitys ja levitys, jakelu ja markkinointi, kulutus, käyttö ja osallistuminen, tulkinta ja arvostus.

Kulttuuripolitiikan arvoketju nähdään selonteon mukaan koostuvaksi politiikkatoimista, jotka kohdistuvat näihin kulttuurin arvoketjun eri kohtiin, ja jatkuvat aina kulttuurin yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen. Kulttuuripolitiikka pyrkii mahdollistamaan kulttuurin arvoketjun toiminnan tavalla, joka tuottaa mahdollisimman paljon yhteiskunnallista arvoa.

Selonteossa kuvaillaan edellisen jäsentelyn mukaan kulttuuripolitiikan nykytilanne tiivistetysti tunnuslukuineen.

Kulttuuripolitiikan tavoitetila eli visio 2040-luvulle

Selonteon vision mukaan 2040-luvulla kulttuuri on Suomea vahvistava ja yhdistävä voima, joka inspiroi rakentamaan kestävämpää, elinvoimaisempaa ja inhimillisempää tulevaisuutta. Onnistuneen kulttuuri- ja elinkeinopolitiikan seurauksena ihmisten kokemana osallisuus ja merkityksellisyys tuottavat laaja-alaista sivistystä, hyvinvointia sekä yhteiskunnallista ja taloudellista arvoa.

Selonteossa tunnistetaan kulttuuripolitiikan yhteys muihin politiikka-aloihin ja ehdotetaan yhteistä hallituskausien yli jatkuvaa poliittista linjaa kulttuurin asioiden edistämiseen.

Pitkän aikavälin kulttuuripolitiikka perustuu esityksen mukaan Suomes-
sa seuraaviin neljään tavoitteeseen:

1. kulttuuri on muutosvoima: kulttuuri on merkittävin inhimillisen toiminnan muutosvoima, koska se määrittää miten suhtaudumme ympäröivään maailmaan ja sen muutoksiin
2. kulttuurin tekijät ja sisällöt avainasemassa: kulttuurin tekijät kehittävät Suomea sivistyneeksi ja kestäväksi yhteisöksi
3. kulttuuri on jokaisenoikeus: monimuotoinen ja saavutettava kulttuuri on jokaisenoikeus. Kulttuuri kuuluu kaikille riippumatta taustasta, kielestä, sijainnista, iästä tai taloudellisista resursseista
4. kansainvälinen vaikuttavuus syntyy kulttuurista: Suomen kansainvälinen vaikuttavuus syntyy valovoimaisen kulttuurin voimalla.

Toimenpiteet tavoitteisiin pääsemiseksi

Nykytilan parantamiseksi ja vision tavoitteisiin pääsemiseksi kulttuurialalle halutaan muutosvoimaa, ja toimialan rakenteita ja rahoitusta pitää määräjain uudistaa. Tarvittavat toimenpiteet kohdistuvat kulttuurialaan, viranomaisiin ja niiden yhteistyöhön sekä politiikkatason toimintaan.

Aiemmista selonteista poiketen nyt valmistelussa olevassa selonteossa halutaan katsoa laajemmin ulospäin kulttuurisektorilta. Tätä tehtäisiin varmistamalla kulttuurin jokaisenoikeudet eri tahojen sitoutuneella yhteistyöllä siten, että kulttuurin tekijät ja kokijat ovat keskiössä. Kulttuurin mahdollisuudet toimia muutosvoimana on operationalisoitu poliittisen tason toimenpiteiksi. Kansainvälisen vaikuttavuuden vahvistamisella halutaan saada aikaan kasvun edellytyksiä.

Olennaista on myös, että selonteon valmistuttua sen toteuttamiseksi on tarkoitus laatia erillinen toimenpidesuunnitelma, jossa määritellään mm. toimenpiteiden tavoiteaikataulu, vastuutahot ja muut tarkemmat suunnitelmat. Ehdotetut rakenteelliset muutokset - kuten uusi monialainen toimielin (pysyvä, ministeriöiden ja alan keskinäistä yhteistyötä vahvistava asiantuntijaelin), rahoittajien tulevaisuusfoorumi (vuotuinen keskustelutilaisuus) ja kansainvälistymisstrategia (kirjallinen suunnitelma) - eivät selonteon mukaan ole päällekkäisiä, vaan täydentävät toisiaan kohdentamalla aina eri sidosryhmille, vastuutahoille tai aikajännteille.

Selonteon mukaan tavoitteena on, että toimenpiteet eivät lisää byrokraatiaa tai hallinnon kustannuksia. Pyrkimyksenä on lisätä kulttuuri- ja luovien alojen eri osapuolten vuoropuhelua yhteistyön, rahoituksen ja yhteisen ymmärryksen lisäämiseksi yli sektorirajojen.

Toteuttamalla seuraavat toimenpidekokonaisuudet on tarkoitus päästä nykytilanteesta parhaaseen mahdolliseen tulevaisuuteen. Jokaisen toimenpidekokonaisuuden kohdalla on tahtotilan tiivis sisältökuvaus ja kunkin kokonaisuuden toteuttamiseen liittyy 2–11 erilaista toimenpideehdotusta.

Toimenpidekokonaisuudet ovat:

1. Kulttuurin perusta tulevaisuuskestäväksi
2. Kulttuurin tekijät avainasemassa
3. Pitkäjänteistä ja monialaista kulttuuripolitiikkaa
4. Uudistumisen, kestävyys ja kasvun mahdollistaminen
5. Yhteistyön ja osallisuuden voima
6. Yhteinen linja politiikassa
7. Kulttuurin kukoistava toimintaympäristö
8. Kansainvälistyvä kulttuuri
9. Lisää luovuutta: kulttuuri yhteiskunnallisena ja taloudellisena muutosvoimana.

Toiveena selonteossa on, että toimenpidekokonaisuuksien toteutumisen myötä luovuuspääoma ja kulttuuri ovat uudistaneet Suomea. Myös myönteinen tulevaisuus vuonna 2040 on seurausta hallitusta kulttuurisesta murroksesta, joka on lisännyt ihmisten ja luonnon hyvinvointia kestävä kasvun kautta.

Seuranta ja mittarit: tavoitteiden konkretisointi, vaikuttavuus ja mittaminen tehtäisiin mm. laaja-alaista tietopohjaa vahvistamalla, kulttuurin vaikuttavuuden määrällistä ja laadullista vaikuttavuutta kehittämällä sekä erilaisin hyvinvointiin ja elinkeinovaikutuksiin liittyvin mittarein ja indikaattorein.

Laaja nykytilan kuvaus

Selonteon liiteosiona on laaja nykytilanteen kuvaus, jossa käsitellään kulttuurin arvostukseen ja taiteilijoiden asemaan liittyviä kysymyksiä sekä paneudutaan hallinnonalat ylittäviin kysymyksiin, alan pirstaleisuuteen ja rahoitukseen, korona-ajan vaikutuksiin ja alueiden, kuntien ja kaupunkien merkitykseen. Tilastojen kautta käsitellään taiteen ja kulttuurin nykytilaa ja eräitä muutoksia sekä taiteen yleisöjen ja tekijöiden merkityksiä ja niiden muutossuuntia. Digitalisoituvia sisältöjä sekä tekijänoikeuskysymyksiä sivutaan ja pohditaan kansalliseen ja kansainvälisyyteen liittyviä kysymyksiä. Teemoina ovat lisäksi yhteiskunnan demografiset muutokset, kulttuuripolitiikan yhteydet muihin politiikka-aloihin, moninaisuuden edistämiseen liittyvät kysymykset sekä kulttuuriperintö.

30.9.2024

Asia/12

Helsingin kannat selontekoluonnoksen ehdotuksiin

Selontekoluonnoksen visio

Selonteon vision mukaan 2040-luvulla kulttuuri on Suomea vahvistava ja yhdistävä voima, joka inspiroi rakentamaan kestävämpää, elinvoimaisempaa ja inhimillisempää tulevaisuutta. Onnistuneen kulttuuri- ja elinkeinopolitiikan seurauksena ihmisten kokema osallisuus ja merkityksellisyys tuottavat laaja-alaista sivistystä, hyvinvointia sekä yhteiskunnallista ja taloudellista arvoa.

Helsingin kanta

Helsingin kaupunki pitää kulttuuripoliittisen selonteon visiota 2040-luvulle kannatettavana.

Mahdolliset muutostarpeet

Helsingin kaupunki pitää visiota valtion kulttuuripoliittiseksi tavoitetilaksi 2040-luvulle kannatettava ja vision aikajänne on riittävän kaukana tulevaisuudessa. Visio maalaa kunnianhimoisen ja tavoitteellisen tulevaisuuskuvan, joka on linjassa Helsingin kaupungin taide- ja kulttuurivision 2030 linjausten ja Helsingin kaupunkistrategiassa tunnistettujen pitkän tähtäimen muutosvoimien ja tavoitteiden kanssa. Visiosta tunnistaa myös pohjoismaisissa yhteiskunnissa laajasti jaetun käsityksen kulttuurin ja taiteen merkityksestä yhteiskuntaa uudistavana ja sen elinvoimaa lisäävänä voimana.

Tavoitteet

Pitkän aikavälin kulttuuripoliittikka Suomessa perustuu neljään tavoitteeseen:

1. Kulttuuri on muutosvoima
2. Kulttuurin tekijät ja sisällöt avainasemassa
3. Kulttuuri on jokaisenoikeus
4. Kansainvälinen vaikuttavuus syntyy kulttuurista

Tavoitteet ja niiden kuvaukset löytyvät tarkemmin selontekoluonnoksen sivulta 19–20.

Toimenpide-ehdotukset

Selontekoluonnoksessa ehdotetaan yhdeksää toimenpidekokonaisuutta. Toimenpiteet tavoitteisiin pääsemiseksi kuvailuineen löytyvät selontekoluonnoksen sivuilta 21–31. Näistä pyydetään valitsemaan enintään viisi keskeisintä:

1. Kulttuurin perusta tulevaisuuskestäväksi
2. Kulttuurin tekijät avainasemassa
3. Pitkäjänteistä ja monialaista kulttuuripolitiikkaa
4. Uudistumisen, kestävyuden ja kasvun mahdollistaminen
5. Yhteistyön ja osallisuuden voima
6. Yhteinen linja politiikassa
7. Kulttuurin kukoistava toimintaympäristö
8. Kansainvälistyvä kulttuuri
9. Lisää luovuutta: kulttuuri yhteiskunnallisena ja taloudellisena muutosvoimana

Helsingin kanta

Helsingin kaupunki pitää kaikkia pitkän aikavälin kulttuuripolitiikan neljää tavoitetta kannatettavina.

Helsinki katsoo selonteon tavoin, että nykytilan parantamiseksi ja vision tavoitteisiin pääsemiseksi kulttuurialalle tarvitaan riittävää uudistus- ja muutosvoimaa. Toimialan rakenteita ja rahoitusta on jatkuvasti asteittain uudistettava yhteiskunnan muuttuessa. On hyvä, että toimenpiteitä halutaan kohdentaa paitsi kulttuurialaan, viranomaisiin ja niiden yhteistyöhön, myös politiikkatason toimintaan. Selonteko ei suoraan ehdota sisällöllisiä rakenteellisia muutoksia tai uudistuksia tavoitteiden saavuttamiseksi, vaan tunnistaa niitä ja siirtää niiden edistämisen ja toimeenpanon tulevaisuuteen. Selonteon toteuttamiseksi laadittava toimenpidesuunnitelma muutosmittareineen onkin avainasemassa ja antaa toteutuessaan selonteon tavoitteiden saavuttamiselle merkityksen.

Selonteossa viitataan monesti taiteen ja kulttuurin monipuoliseen hyödyntämiseen. Helsingin kaupunki yhtyy tavoitteisiin, mutta painottaa, että uudistuskykyinen luova ala tarvitsee myös taiteellista työskentelyä ilman etukäteen määriteltäviä hyötyä sekä tällaisen työskentelyn edellytysten turvaamista.

Yksi keskeinen haaste ammattimaisen taiteen tekemiselle on tekijöiden henkilökohtainen talous. Niukat apurahat ja korkeat asumiskustannukset sekä tilavuokrat erityisesti kasvavissa kaupungeissa siirtävät ammattilaisia pois alalta. Tarvitaan laaja-alaisilla politiikkatoimia elinkustannusten laskemiseksi ja kulttuuriammattilaisten taloudellisen turvan parantamiseksi.

Helsingin kaupunki katsoo, että kaikissa yhdeksässä ehdotetussa toimenpidekokonaisuudessa on tärkeitä tavoiteltavia ja edistettäviä asioita. Luovat tekijät ovat kasvun ja elinvoiman ytimessä, sen vuoksi ehdotukset, jota edistävät myös taiteen ja kulttuurin perusrakenteen uudis-

tamista ja rahoituksen ja ansainnan monimuotoistumista ovat hyvin tärkeitä.

Helsinki pitää myös kannatettavana ehdotusta uuden neuvoo-antavan toimielimen perustamisesta siten, että suuret kaupungit ovat mukana.

Saamelaisen kulttuurin edistämisen lisäksi on tärkeä huomioida myös muut kotoperäiset kieli- ja kulttuurivähemmistöt, kuten karjalaiset ja romanit.

Ehdotettu hotellivierailujen yhteydessä kerättävä matkailumaksu, jonka tulot ohjattaisiin kulttuuri-, nuoriso- tai liikuntapalveluihin on kuitenkin monessa suhteessa ongelmallinen. Verojen korvamerkitseminen ei ole Suomessa lähtökohtaisesti tällä hetkellä mahdollista eikä sellaista ole verolainsäädännössä toteutettu. Verotulot menevät pääsääntöisesti valtion tai kunnan kassaan ja valtio tai kunta erikseen päättävät, mihin rahat kohdistetaan. Jos tällaiseen maksuun päädyttäisiin, tulisi kerättävät maksut kohdistaa nimenomaan matkailun edistämiseen. Matkailumaksun kerääminen aiheuttaisi hallinnollista taakkaa ja kustannuksia matkailualan yrityksille ja aiheuttaisi epäselvyyttä muun muassa siitä, miltä toimijoilta maksu kerättäisiin (rekisteröidyt majoitusliikkeet, lomamökit, lyhytaikainen asuntovuokraus). Matkailumaksun kerääminen ei tukisi myöskään yhdenvertaisuusperiaatteita. Matkailupalvelujen hintojen korottaminen matkailumaksulla, juuri toteutetun ja suunnitteilla olevien arvonlisäverokantojen korotusten lisäksi, olisi haitallinen vaikutus yritysten kilpailukyvyn kannalta.

Ehdotukset ovat keskenään eri suuruisia ja vaikutuksiltaan eri tasoisia ja niiden toteutuminen riippuu myös monen muun tahon kuin valtiovalan toimista.

Toimenpidekokonaisuuksista viisi keskeisintä ovat Helsingin näkökulmasta:

1. Kulttuurin perusta tulevaisuuskestäväksi (alkup.1.)
Kulttuurin infrastruktuurin perusrahoituksesta sekä kulttuurin saatavuudesta ja saavutettavuudesta huolehditaan yhteistyössä. Kaikkien osallisuutta kulttuurista edistetään. Erityisesti varmistetaan lasten ja nuorten mahdollisuudet kasvaa kulttuuriin, ja heidän luku-, kieli- ja mediataitojaan vahvistetaan.
2. Kulttuurin tekijät avainasemassa (alkup. 2.)
Teosten hyödyntäminen tuo aina korvauksen tekijälleen. Huolehditaan korvaus, palkkio ja sosiaaliturvajärjestelmien toimivuudesta sekä vahvistetaan ansaintaa alusta- ja tekijänoikeustaloudessa.

3. Pitkäjänteistä ja monialaista kulttuuripolitiikkaa (alkup.3)
Valtioneuvostotason ylivaalikautinen toimielin seuraa ja arvioi kulttuuripoliittisen selonteon toteutumista ja tekee aloitteita kulttuurin edistämiseksi eri politiikka-aloilla.
4. Yhteistyön ja osallisuuden voima (alkup. 5.)
Kulttuurialan ja luovien alojen uudistumisen, kestävyys- ja kansainvälistymisen tueksi on saatavilla rahoitusta ja tukea arvoketjun eri vaiheissa. Elinkeinotoiminnan kasvun näkökulmasta pitää varmistaa, että saatavilla olevia rahoitusinstrumentteja sovelletaan tukemaan myös pieniä ja alkuvaiheen luovien alojen yrityksiä ja yrittäjiä.
5. Yhteinen linja politiikassa (alkup 6.)
Eri sektoreiden politiikkatoimen täydentävä toisiaan. Kulttuuri osallistuu myönteisesti suurten yhteiskunnallisten kysymysten ratkaisemiseen yhteisten tavoitteiden mukaisesti.

Näiden viiden toimenpidekokonaisuuden lisäksi Helsinki näkee tärkeänä yksittäisenä toimenpiteenä seuraavan: Kulttuuri- ja luovien alojen julkinen rahoitus ja rakenteet parantuvat vuoteen 2040 mennessä niin, että luovan talouden osuus bruttokansantuotteesta kaksinkertaistuu.

Helsingin rooli tulevassa toimeenpanossa

Helsingin kaupunki pitää ansiokasta kulttuuripoliittista selontekoa tarpeellisena ja hyödyllisenä valtion kokoamana tulevaisuuskuvana tärkeästä yhteiskuntapolitiikan osa-alueesta. Selonteon tavoite lisätä parlamentaarista ja sektorirajat ylittävää yhteisymmärrystä siitä, millaista kulttuuria Suomeen halutaan rakentaa, on kannatettava. Selonteossa tunnustetaan myös hyvin, että valtion lisäksi kunnat ja yksityinen sektori ovat keskeisessä roolissa selonteon tavoitteiden toteuttamisessa.

Kaupungeilla on keskeinen rooli selonteossa halutun kulttuurin tuottaman arvon, sivistyksen ja henkisen pääoman, luottamuksen ja vahvan demokratiakehityksen sekä hyvinvoinnin ja kestävä talouden edellytysten tekijänä. Suomen suurimpana kaupunkina ja pääkaupunkina Helsingin ja helsinkiläisten rooli on tässä kehityksessä hyvin olennainen.

Lopullisessa selonteossa voisi tehdä rohkeampiakin priorisointeja ja ottaa kantaa muutoksen ajureihin, joita kuvaillaan havainnollisesti selonteon liiteosassa. On olennaista, että selonteon toimeenpano vastaisi yhteiskunnan käynnissä oleviin muutoksiin. Palvelujen turvaamiseksi ja yhteiskunnan monimutkaisten ongelmien ratkaisemiseksi kaupunkien ja eri sektorien yhteistyön merkitys kasvaa kohti 2040-luvua. Yhteistyön

kehittäminen vaatii kaupungeilta yhä enemmän verkostoyhteistyön osaamista sekä yhteisöllisyyden ja kansalaisten osallistamisen muotoja ja onnistumisia kulttuurin jokaisenoikeuksien toteutumiseksi.

Helsingin kaupunki jakaa demokraattisena julkisena toimijana selonteossa linjatut kulttuuripolitiikan tavoitteet, jotka tiivistetään seuraavasti:

- taiteen ja kulttuurin luomiseen sekä niihin osallistumiseen perustuvan demokraattisen yhteiskunnan vahvistamisen sekä
- ekologisesti, sosiaalisesti, taloudellisesti ja kulttuurisesti kestävä tulevaisuuden rakentamisen.

Selonteon aikajänne ja valtion muut ajankohtaiset viestit:

On perusteltua ja realistista, että kulttuuripoliittisen selonteon aikajänne ulottuu riittävän pitkälle tulevaisuuteen. Pitkä aikajänne on kuitenkin myös haasteellinen - selonteossakin todetaan, että yksittäisenä asiakirjana se ei vielä muuta mitään.

Selonteko maalaa yhteistä tulevaisuuskuvaa, mutta samanaikaisesti käytännön tasolla valtio leikkaa taiteen ja kulttuurin rahoitusta vuoden 2025 talousarviossa ja kaavailee kulttuurin säästötoimia myös tuleville vuosille. Tämä siitä huolimatta, että Veikkauksen tuoton siirryttyä valtion budjettiin yleiskatteiseksi vuoden 2024 alusta, sovittiin että taiteen ja kulttuurin rahoitus pysyy ennallaan seuraavat kolme vuotta. Lyhyen ja pitkän tähtäimen ehdotukset ovat ristiriidassa vuotta 2025 koskevan kulttuuribudjetin osalta: kukoistavaa toimintaympäristöä koskevassa toimenpide-ehdotuksessa (s. 29) asetetaan tavoitteeksi rahoituksen ennakoitavuuden parantaminen lisäämällä monivuotisten avustusten määrää. Samalla opetus- ja kulttuuriministeriön alainen taiteen edistämiskeskus on kulttuurin leikkauspäätösten toteuttajana vastikään viestinyt harkitsevansa monivuotisista rahoitusvälineistä luopumista tiukentuvan budjetin seurauksena. Lisäksi osana valtionhallinnon säästötoimia Tilastokeskus esittää eräiden tilastojen lakkauttamista, ml. kulttuuri-, joukkoviestintä- ja vapaa-ajan osallistuminen -tilastot. Mikäli lakkautuspäätös toteutuu, loppuu tilastojen tuotanto tämän vuoden lopussa. Edellä kuvatut viestit ovat suorassa ristiriidassa selonteon tavoitteiden kanssa.

Selonteko ei ota voimakkaasti kantaa rakenteellisiin muutoksiin, joita sen toteuttamiseksi tarvittaisiin, vaan jättää ne tulevien jatkoselvitysten ja toteuttamissuunnitelman tehtäviksi. Tämä onkin monilta osin perusteltua, mutta silti olisi ollut toivottavaa, että selonteossa olisi toimenpide-ehdotusten osalta otettu huomioon rinnakkain tämän valmistelun kanssa tehtävä, kattava Sivistyshallinto 2030 -uudistushanke, jonka tavoitteena on huomattavia rakenteellisia muutoksia juuri opetus- ja kulttuuriministeriön alan virastojen uudistamiseksi. Mikä on näiden tavoit-

teasiakirjojen rakenteellisten uudistusten välinen yhteys opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla?

Kaupunkien roolin vahvempi näkyminen:

Helsingin kaupunki pitää hyvänä, että selonteossa tunnistetaan aiempaa selvemmin suurten kaupunkien rooli kulttuuripolitiikan käytännön toteuttajina. Tästä kannatettavana esimerkkinä ja ehdotuksena on laajapohjaisen kestävästä kasvusta edistävän toimielimen perustaminen niin että mukana olisivat myös suuret kaupungit (s. 26).

Selonteon liiteosassa (s. 37–40) on käsitelty kuntien ja alueiden eriytymiskehitystä ja kulttuuriin osallistumista. Onkin myönteistä, että kaupunkien kasvava rooli kulttuurin elinvoiman ja yhteisöllisyyden ja kansainvälisyyden tosiasiallisena alustana, suunnannäyttäjinä ja mahdollistajina on tunnistettu liiteosiossa. Tämän muutoksen olisi kuitenkin hyvä näkyä selkeämmin itse kulttuuripoliittisessa selonteossa. Kansallisen kulttuuripolitiikan suuntaviivoissa on tärkeätä tunnistaa, että isojen kaupunkien ja pienempien kuntien ja alueiden toimenpiteiden tulisi olla eriytyneitä, toimintaympäristöön ja ekosysteemiin nähden tarkoituksenmukaisia. Tämän ei tule tarkoittaa eriarvoista kehitystä, mutta kaupunkien erilaisuuden huomioon ottamista ei voi liikaa korostaa. Kaupunkien kasvun tukeminen ja mahdollistaminen koituu koko maan hyväksi.

Suurten muutosvoimien merkityksen korostaminen on tärkeää:

Selonteon liiteosassa on käsitelty tunnistettuja keskeisiä muutosvoimia ja niiden vaikutuksia. Näiden käsittelyyn tarvitaan sopeutumiskykyä, innovatiivisuutta ja kykyä tehdä pitkän aikavälin strategisia päätöksiä. Keskeisiksi muutosvoimiksi on tunnistettu ilmastonmuutos sekä luonnon monimuotoisuuden ja luonnonvarojen ehtyminen. Myös demografinen muutos vaikuttaa kulttuuripolitiikassa kaikkeen. Suomen ja erityisesti pääkaupunkiseudun väestö monimuotoistuu ja ikääntyy vauhdilla samalla kun syntyvyys laskee (s. 54–58).

Ilmastonmuutoksen, luonnon monimuotoisuuden ja luonnonvarojen ehtymisen sekä demografisten muutosten vaikutukset ovat hyvin keskeisiä ajureita ja niillä tulee olemaan olennainen ja laaja merkitys myös kulttuuripolitiikan toteuttamisen edellytyksissä.

Helsinki on linjannut omissa kaupunkistrategiassaan ilmastokriisin torjunnan ihmiskunnan yhteiseksi haasteeksi, jonka puolesta kaikkien tulisi tehdä enemmän kuin oma osuutensa.

Helsinki on päämäärätietoisesti ja pitkäjänteisesti toteuttanut tavoitettua hiilineutraaliudesta vuonna 2035. Myös selonteon tavoitteiden

kautta tulee jatkaa sopeutumista ilmastonmuutoksen seurauksiin tavalla, jolla suojaamme elämänmuotoamme, infrastruktuuria ja omaisuutta.

Ilmastonmuutoksen ohessa on edennyt toinen maapallon ja luonnon rajallisuuden ilmentymä, luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen ja lajien kato. Luonnon monimuotoisuus ja monipuolisuus ovat arvokkaita itsessään ja myös elintärkeitä ihmisten henkiselle ja fyysiselle terveydelle ja kulttuurin edellytyksille. Luonnon monimuotoisuuden taloudellinen merkitys on tärkeää tiedostaa. Kaupungistuminen ja kaupunkikulttuuri voivat toimia luonnon kannalta myönteisenä voimana, koska kaupungeissa on helppo elää ilmaston ja ympäristön kannalta kestävä elämää.

Helsingin kaupunki korostaa väestön monimuotoistumisen ja kulttuurienvälisyyden merkityksen ja ikääntymisen sekä siihen liittyvän kestävyysvajeen suurta merkitystä erityisesti kaupungeissa. Vaikka eliniän pidentyminen lisää hyvän elämän mahdollisuuksia, tulee kaikkien voida ikääntyä arvokkaasti ja saada viimeisinä elinvuosinaan hyvää hoivaa.

Helsinki korostaa myös koulutuksen merkitystä kulttuurin elinvoimaisuudelle. Tämän toteutuminen edellyttää kelpoisen, pedagogisen koulutuksen saaneen henkilökunnan turvaamista varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen.

Suomalaisten keskimääräisen eliniän nousu, syntyvyyden aleneminen ja nuorten ikäluokkien pieneneminen luovat julkistalouden haasteen, joka näkyy kestävyysvajeena eli kuntien ja valtion talouden ennakoituna heikkenemisenä. Työkäisen väestön osuuden pieneneminen heikentää verotulojen ja sosiaaliturvamaksujen kertymää, samalla kun hoiva- ja eläkemenot kasvavat. Helsingillä ei ole ollut kestävyysvajetta, koska helsinkiläisten ja erityisesti lasten ja nuorten määrän ennustetaan kasvavan. Ikääntyminen lisää kuitenkin painetta sille, että valtio pyrkii ohjaamaan yhä suuremman osan Helsingissä syntyvistä verotuloista tulontasauksen kautta koko maalle. Tässä muutoksessa tulisi ottaa paremmin huomioon kaupungistumisen ja segregaaation vastaiset muutostarpeet.

Moninaisuuden ja inklusion näkökulmasta selonteon näkökulma tuntuu eriyttävältä enemmän kuin yhdistävältä. Selonteossa puhutaan ensisijaisesti monikulttuurisuudesta ja laajempi moninaisuuden tavoite jää vähemmälle huomiolle.

Myös maahanmuutto näkyy ja on keskittynyt vahvasti suuriin kaupunkikeihin ja pääkaupungin alueelle. Selontekoasiakirjan liitteenä on tuoreet (2023) opetus- ja kulttuuriministeriön linjaukset kulttuurisen moninaisuuden edistämiseksi taiteen ja kulttuurin alalla. Maahanmuuttaneita tai maahanmuuttavia ei tulisi käsitellä tai nähdä rajatusti kohderyhmä-

nä, joille suunnitellaan toimenpiteitä vaan osana yhteiskuntaa ja kansalaisina joiden kanssa yhteiskuntaa rakennetaan yhdessä.

Tiivistelmä

Tiivistelmä Helsingin kaupungin näkemyksistä

- Helsingin kannat selontekoluonnokseen: Helsinki pitää selonteon visiota ja tavoitteita kannatettavina ja linjassa kaupungin omien strategioiden kanssa, mutta korostaa kaupunkien roolin ja suurten muutovoimien merkitystä.
- Tärkeimmät toimenpidekokonaisuudet: Helsingin näkökulmasta keskeisimmät toimenpidekokonaisuudet ovat kulttuurin perusta tulevaisuuskestäväksi, kulttuurin tekijät avainasemassa, pitkäjänteistä ja monialaista kulttuuripolitiikkaa, yhteistyön ja osallisuuden voima sekä yhteinen linja politiikassa.
- Kaupunkien rooli kulttuuripolitiikassa: Helsinki korostaa suurten kaupunkien merkitystä kulttuuripolitiikan käytännön toteuttajina ja pitää tärkeänä, että kaupunkien rooli näkyy vahvemmin selonteossa.
- Ilmastonmuutoksen vaikutukset: Helsinki painottaa ilmastonmuutoksen ja luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen vaikutuksia kulttuuripolitiikkaan ja korostaa sopeutumista näihin muutoksiin.
- Väestön monimuotoistuminen ja ikääntyminen: Helsinki korostaa väestön monimuotoistumisen ja ikääntymisen merkitystä kulttuuripolitiikassa ja pitää tärkeänä, että nämä muutokset huomioidaan selonteon toteutuksessa.
- Moninaisuuden ja inklusion edistäminen: Helsinki katsoo, että selonteko voisi paremmin huomioida laajemman moninaisuuden tavoitteen ja korostaa maahanmuuttajien osallistamista osana yhteiskuntaa.
- Selonteon toteuttamisen haasteet: Helsinki huomauttaa, että valtion lyhyen aikavälin kulttuurirahoituksen leikkaukset ovat ristiriidassa selonteon pitkän aikavälin tavoitteiden kanssa ja että selonteossa ei oteta riittävästi kantaa rakenteellisiin muutoksiin.

Esittelijän perustelut

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyytänyt kaupungin lausuntoa luonnoksesta valtion kulttuuripoliittiseksi selonteoksi. Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta on 24.9.2024 antanut asiasta lausuntonsa kaupunginhallitukselle. Esitys on lausunnon mukainen.

Lausunnon antamisen määräaika on 14.10.2024.

Hallintosäännön 19 luvun 5 §:n mukaan kaupungin lausunnot ulkopuoliselle antaa kaupunginhallitus.

30.9.2024

Asia/12

Esittelijä

kansliapäällikkö
Jukka-Pekka Ujula

Lisätiedot

Maria Nyfors, kaupunginsihteeri, puhelin: 09 310 21731
maria.nyfors(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Luonnos kulttuuripoliittiseksi selonteoksi
- 2 Opetus- ja kulttuuriministeriön lausuntopyyntö

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Otteet

Ote
Opetus- ja kulttuuriministeriö